

PROF. DR. LINDITA LATI

ROLI I INFORMACIONIT KONTABËL PËR RITJEN E KONKURRUESHMËRISË

I nderuar Z. Kryetar I Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit Prof. Bollano,
Të nderuar kolegë e pjesëmarrës.

Ndihem e nderuar dhe e privilegjuar të jem pjesë e kësaj konference festive për 100 vjetorin e pavarësisë së kombit tonë, të organizuar nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit.

Krahas prezantimeve që fokusohen në aspektin historik të zhvillimit të kontabilitetit dhe rregullimit kontabël në Shqipëri si dhe punimeve të tjera që pasqyrojnë specifikat e këtyre zhvillimeve në kuadrin e sektorëve specifik, ky prezantim do të fokusohet në atë ç'ka duhet bërë më mirë nga pikëpamja e rregullimit apo zbatimit kontabël për një rritje më të qëndrueshme të ekonomisë së vendit.

Ky prezantim i trajton aspektet e informacionit kontabël nga pikëpamja e përdoruesit të këtij informacioni, dhe më konkretisht nga institucioni që garanton barazinë e lojës midis operatorve në treg. Pra, nëpërmjet këtij prezantimi synohet të argumentohet se si konkurrueshmëria e konkurrenca si pjesë e saj, si një nga elementët e rritjes ekonomike ndikohet nga vërtetësia e informacionit që japin pasqyrat financiare të njësive ekonomike që operojnë në tregun shqiptar.

Vitet e fundit gjithnjë e më tepër koncepti i konkurrueshmërisë është kthyer në një paradigmë në zhvillimin ekonomik si për vendet e zhvilluara ashtu edhe për vendet në zhvillim. Koncepti i konkurrueshmërisë përfshin dhe vendos në vëmendje si kufizimet ashtu edhe sfidat që shtron konkurrenca globale, marrja në konsideratë e ndikimit të kufizimeve buxhetore në reformat e ndërmarra nga qeveritë si dhe barriera me të cilat ballafaqohet sektori privat duke konkurruar në tregun kombëtar dhe në atë ndërkombëtar.

Forumi Ekonomik Botëror (World Economic Forum) është institucioni ndërkombëtar që ka hartuar indeksin e konkurrueshmërisë si dhe mundëson matje të krahasueshme në mënyre periodike duke mundësuar krahasimin e tij për të gjitha vendet e botës dhe paraqitjen e tij në Raportin Global të Konkurrueshmërisë (Global Competitiveness Report). Ky institucion ka definuar konkurrueshmërinë si *“një bashkim i faktorëve, politikave dhe institucioneve që përcaktojnë nivelin e produktivitetit të një vendi”*¹

Termi i konkurrueshmërisë përdoret në një dimension më të gjërë si niveli i konkurrueshmërisë të një vendi, rajoni, apo qyteti. Për qëllimet e këtij prezantimi do të merret në konsideratë konkurrueshmëria nga pikepamja e njësisë ekonomike, apo e firmës.

Në planin teorik dhe empirik është pranuar se konkurrueshmëria shpreh aftësinë e një njësie ekonomike për të përballuar konkurrencën në mënyrë të qëndrueshme. Në kushtet e një ekonomie gjithnjë e më globale, konkurrueshmëria gjithashtu bëhet globale dhe për rrjedhojë, njësitet ekonomike duhet të ballafaqohen si me konkurrencën në tregjet e brendshme ashtu edhe me tregjet ndërkombëtare. Qëndrueshmëria e konkurrueshmërisë është provuar se ka një korrelacion në një nivel të rëndësishëm me ambjentin konkurrues të vendit.

Gjithashtu, është e provuar teorikisht dhe nga të dhënat empirike se ka një korrelacion të qëndrueshme midis nivelit të konkurrencës, produktivitetit, konkurrueshmërisë dhe rritjes ekonomike. Niveli i konkurrencës reflekton në mënyrë të drejtëpërdrejtë tek produktiviteti, si në

---

¹ World Economic Forum, [The Global Competitiveness Report 2009-2010](#), p. 3

përmirësimin teknik e teknologjik të prodhimit, ashtu edhe në nivelin e kualifikimit të kapitalit human dhe organizimin e prodhimit.

Në kushtet e një ekonomie globale, njësitë e ekonomike të një vendi, pra edhe të Shqipërisë ballafaqohen me një presion në rritje të konkurrencës, si nga operatorët e tregjeve të vendit ashtu edhe nga operatorët e tregjeve ndërkombetare. Për të mundur rritjen e qëndrueshme të njësisë ekonomike në një treg konkurrues është shumë jetike zotërimi i një informacioni të plotë dhe të saktë financiare, informacioni i cili kryesisht sigurohet nga sistemet kontabël të informacionit.

Rregullimi kontabël u kthye në një debat i ditës, veçanërisht pas krizës ekonomike të viteve 1920-1930, e cila midis shumë aspekteve të tjera reformuese shtroi si domosdoshmeri diskutimin dhe pranimin e parimeve të kontabilitetit dhe i platformës së aplikimit të standarteve. Një nga qëllimet e sistemit kontabël është sigurimi i informacionit për palët e interesuara, të cilat kryesisht nuk kanë akses të plotë të informacionit kontabël i dosmodoshëm për vendimarrjet e tyre ekonomike. Në këtë mënyrë ata janë në disavantazh për të realizuar një vendimarrje sa më optimale dhe për të përdorur me efikasitet burimet e tyre, dhe ky disavantazh i madh është asimetria e informacionit që ata zotërojnë. Prandaj rregullimi shkon përtej përmbajtjes së informacionit kontabël, pra shtrihet deri tek hartuesit e raporteve që gjeneron sistemi kontabël i informacionit. Pra, rregullimi ka objekt të vetë edhe kompetencën profesionale të zotëruesve të profesionit të kontabilistit dhe të audituesit, të cilët duhet të jenë shumë të aftë që të mundësojnë paraqitjen e informacioneve financiare apo të mbikëqyrnin plotësimin e kushteve për një informacion të besueshëm, të drejtë e të vërtetë.

Shumë autorë kanë analizuar rolin që ka luajtur kontabiliteti gjatë krizës dhe kanë bërë rekomandimet për të forcuar standartet e kontabilitetit si dhe për të konsoliduar procesin e implemtimit të tyre. Megjithatë kontabiliteti si sistem informacioni nuk është konsideruar si shkaktar i krizës financiare, në qendër të debateve kanë qënë përdorimi i disa masave të tilla si vlera e drejtë e tregut për të vlerësuar shkallën e likuiditetit të instrumentave financiare apo modelet e rivlerësimit të huave apo të borxheve në formën e letrave me vlerë etj. Pra duke iu adresuar përsëri aspekteve të rregullimit kontabël, theksohet rëndësia e përmirësimit dhe zbatimit të standardeve për përpiluesit e pasqyrave financiare, përdoruesve dhe rregullatorve, e cila është edhe një nga sfidat për këtë periudhë të zhvillimit të ekonomisë ndërkombëtare, por jo vetëm, Shqipëria nuk mund të përbejë kurrsesi përjashtim.

Gjithashtu, historitë e mashtrimeve dhe skandalet e ndodhura vitet e fundit me firmat e kontabilitetit si psh. rastet e Eron, Tyco, EorlCom, apo MCI, ri sollën në qendër të debatit rolin që kanë deformimet e raportimeve financiare në mirëfunksionimet e tregjeve jo vetem financiare por edhe më gjerë. Deformimi i informacionit të sistemit kontabël është konsideruar nga shumë autorë si shembulli klasik i dritëshkurtësisë apo si miopia e menaxherve pasi duke rendur pas fitimeve afat-shkurta dëmtojnë vlerën e firmës në periudhat afat gjata. Mbi bazën e gjetjeve empirike si dhe të argumenteve teorike janë evidentuar efektet e tregjeve konkurruese për disiplinimin e menaxherëve kundër ndërhyrjes dhe manipulimit të informacionit kontabël të pasqyruar nëpërmjet pasqyrave financiare.

Është gjerësisht e pranuar se informacioni që gjeneron sistemi kontabël i informacionit mundëson ndërmarrjen e masave për rritjen e efikasitetit të kostove të transaksioneve, realizimin e marrëveshjeve të bashkimeve apo blerjeve, menaxhimin e cilësisë, zhvillimin e sistemeve të informacioneve dhe menaxhimin e tatimeve dhe taksave

Në këtë këndvështrim, është pothuajse fakt i pakundërshtueshëm se kontabiliteti në vetvete mund të konsiderohet edhe si një sistem në funksion të rregullatorit nëpërmjet: a)

hartimit, zhvillimit dhe aplikimit të standardeve, të cilat duhet të jenë të kuptueshme dhe të detyrueshëm për t'u zbatuar, në interes të publikut për një informacion financiar cilësor, transparent dhe të krahasueshëm., si dhe b) promovimin e përdorimit dhe të aplikimit rigoroz të standardeve, për më tepër kthimi në një filozofi pune.

Natyrshem shtrohet pyetja : A perben qëllim në vetvete hartimi dhe zbatimi i standardeve të kontabilitetit ?

Përgjigjen e kësaj pyetje e gjejmë qartazi në Rregulloren e 2002 (paragrafi 2): informacioni i gjeneruar nga sistemi i informacionit kontabël është një instrument jetik për një funksionim sa më të mirë të tregut të brendshëm. Për më tepër, ky informacion luan një rol vendimtar për rritjen e efikasitetit të tregjeve të kapitalit dhe efikasitetin e përdorimit të inputeve. Por në një plan më të përgjithshëm në uljen e kostove të transaksioneve, si elementi bazë i funksionimit të çdo njësie ekonomike.

Efektet e raportimit të “gabuar” dhe të deformuar kanë qënë objekt studimi i disa studjuesve të cilët kanë argumentuar se këto efekte janë shumë dimensionale dhe kanë efektin e reaksionit zinxhirë. Më konkretisht është argumentuar efekti zinxhir i cilësisë së pasqyrave financiare, si pasqyrim real i gjendjes pasurore të firmës, në aspektet e mëposhtme:

Eficienten e investimeve- nga pikëpamja e investitorit dhe nga pikëpamja e përzgjedhjes së projektit të duhur të investimit.

Asimetria e informacionit në tregje – problemin midis aksionerëve dhe menaxherëve.

Efektet zinxhirë jo vetëm në tregjet financiare si dhe në qëndrimin e kreditorëve.

Është gjerësisht e argumentuar se cilësia e raportimit financiar ka një efekt zinxhirë si dhe ndikon në vendimet mbi investimet e njësisë të tjera ekonomike. Kështu, menaxherët gjatë procesit të vendimarrjes për investime marrin në konsideratë pasqyrat financiare të njësisë të tjera ekonomike, apo përzgjedhin projektin e investimit që sjell normën më të lartë të fitimit. Në këtë mënyrë nëpërmjet pasqyrimit të deformuar dhe jo real të gjendjes pasurore në pasqyrat financiare, njësite ekonomike japin sinjale mashtruese për njësitë e tjera ekonomike mbi alternativat e investimeve duke sjellë një ulje të efikasitetit të vendimeve për investime nga menaxherët. Nga ana tjetër, njësite ekonomike që mashtron me të dhënat financiare mund të ketë një bum kërkesash për investime duke çuar në një deformim të kërkesës dhe ofertës nga pikëpamja e firmës, pra për rrjedhojë një proces të vendimeve për financime përtej kapaciteteve përthithëse të saj.

Gjithashtu, mashtrimi nëpërmjet pasqyrave financiare ndikon në mënyrë të drejtëpërdrejtë edhe tek motivimi i menaxherëve të firmave që mashtrojnë pasi treguesit e deformuar financiare shërbejnë për matjen e performancës së këtyre menaxherëve si dhe kompesimin e tyre mbi bazen e këtyre rezultateve. Marrja në konsideratë e një sistemi treguesish financiar të deformuar do të sjelli ndërtimin e një benchmark jo të vërtet dhe aspak motivues, mbi të cilin pronarët e njësisë ekonomike do të kërkojnë të masin dhe të kompesojnë financiarisht menaxherët e tyre, në përputhje me kontratat e menaxhimit.

Informacioni financiar i deformuar apo asimetrik ndikon në uljen e efikasitetit të përdorimit dhe të shpërndarjes së burimeve të firmës si dhe të investitorve. Ky fenomen ndodh kryesisht kur operatorët në treg nuk paraqesin në mënyrë besnike dhe të drejtë gjendjen e tyre financiare dhe pasurore nëpërmjet pasqyrave financiare duke shkaktuar në këtë mënyrë rritjen e kostos së transaksioneve, rënien e likuiditetit, si dhe ndikon në uljen e vlerës së firmës në treg.

Tregu dhe mirë funksionimi i tij është objekt i monitorimit dhe i mbikëqyrjes nga Autoriteti i Konkurrencës, i cili në zbatim të ligjit “Për mbrojtjen e konkurrencës” mbron tregun nga praktikant antikonkurrense dhe loja jo e drejtë midis operatorve të tij. Në realizimin e

misionit të tij ky institucion është një nga përdoruesit e informacionit financiar që gjenerohet nga sistemi i informacionit kontabël dhe që pasqyrohet në pasqyrat financiare, të cilat përdoren jo vetëm për të identifikuar sjelljen e firmave në treg por edhe për të kalkuluar gjobat. Gjithashtu, institucioni i konkurrencës sipas rasteve që merr në shqyrtim disponon informacion të marrë nga Drejtoria e Përgjithëshme e Doganave, Drejtoria e Përgjithëshme e Tatimeve apo nga institucione të tjera, dhe bazuar në analizat e këtyre informacioneve janë identifikuar rastet e mos barazimeve të lëvizjeve të vlerave në formë monetare apo në natyrë duke evidentuar qartazi deformimet dhe mos raportimin e drejtë financiar.

Në këtë këndvështrim institucioni i konkurrencës e shikon fenomenin e mashtrimit nëpërmjet raportimeve financiare si një faktor që shtrëmbëron konkurrencën e lirë dhe efektive në treg midis operatorve ku disa prej tyre përfitojnë lehtësira apo avantazhe në kurriz të operatorëve të tjerë duke e bërë lojën të pabarabartë midis tyre. Mbi të gjitha nga ky shtrëmbërim i realitetit dëmtohen gjerësisht konsumatorët si përfitues të drejtëpërdrejtë të një tregu konkurrues, nga njëra anë , apo si taksa pagues nga ana tjetër.

Për këto arsye, Komisioni i konkurrencës gjithmonë ka mbajtur një qëndrim proaktiv duke kërkuar nga Bordi i Mbikëqyrjes Publike të Profesionit vlerësimin e saktësisë së hartimit të pasqyrave financiare të atyre kompanive që janë gjykuar që nuk shprehin drejtë situatën pasurore të firmave, duke synuar në sensibilizimin e të mbikëqyrës të profesionit mbi detyrimin ligjor dhe moral të korrektesës së ushtrimit të profesionit.

Në këtë këndvështrim një punë akoma më intensive me organizatat ku aderohet të licensuarit e profesionit të kontabilistit të miratuar dhe të ekspertit kontabël për rritjen e ndërgjegjësimit të tyre, për demin ekonomik dhe ndikimin që ka neglizhenca e tyre profesionale në mirë funksionimin e tregjeve si dhe në uljen e mirëqenies konsumatore, është konsideruar si një nga instrumentat që duhet të përdoret më shumë në të ardhmen.

Gjithashtu, rritja e forcës penalizuese nëpërmjet Bordit të Mbikëqyrjes së Profesionit, nëpërmjet një bashkëpunimi më të ngushtë dhe intensive me Komisionin e Konkurrencës është kthyer tani në një domosdoshmëri.

Të nderuar Kolegë,

Profesioni i Kontabilistit është shumë jetik jo vetëm për firmën por për gjithë shoqërin, në këtë këndvështrim duhet të merrni në konsideratë se përfitimet që realizoni nga të ardhurat tuaj individuale e personale nuk arrijnë të kenë atë rezultat që do të kishin nëse tregu do të funksiononte në kushtet e një konkurrence reale. Prandaj ne jemi edhe faktor por edhe e pësojme nga një treg i deformuar , ku deformimi në pasqyrimet financiare kanë rolin e tyre.